

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทครูในการพัฒนาชุมชน โดยเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 หลักการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 2 บทบาทโรงเรียนและครูในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค)

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 หลักการพัฒนาชุมชน

ทวี ทิมช้า (2531) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นข้อๆดังนี้

1. เป็นกระบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น หากประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ใช้เทคนิคกระตุ้นให้เกิดการริเริ่ม

2. กรรมวิธีที่ประชาชนจะมาปรึกษาหารือกันก่อนว่าต้องการอะไร วางโครงการให้สำเร็จตามโครงการนั้นๆ

3. กระบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชนบทนั้นๆร่วมกันจัดวางแผนและลงมือทำเอง เพื่อขจัดความขาดแคลนและบำบัดความต้องการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเมืองและชนบทไปในทิศทางที่คาดหวังว่าน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุและจิตใจ

ความหมายของ การพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการต่างๆที่มุ่งจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ สภาพการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยมุ่งที่ความต้องการของชุมชน อาศัยการประสานร่วมมือกัน

หลักการพัฒนาชุมชน มีหลายลักษณะดังนี้

กรมการพัฒนาชุมชนได้วางหลักการพัฒนาชุมชน 10 ประการ (กรมการพัฒนาชุมชน,2530)

1. พัฒนาชุมชนทุกๆด้านพร้อมกัน
2. ยึดประชาชนเป็นหลัก
3. การดำเนินงานต้องค่อยเป็นค่อยไป
4. ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก
5. ต้องใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด
6. ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน
7. ต้องใช้หลักการประสานงาน
8. เริ่มต้นกับผู้นำก่อน
9. การดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของชาติ
10. ปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับประชาชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532) กล่าวถึงหลักในการพัฒนาชุมชนโดยย่อ 22 ประการ ดังนี้

1. ทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน
2. ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
3. การทำงานต้องค่อยเป็นค่อยไป
4. ให้ความสำคัญต่อความสนใจและความต้องการของประชาชน
5. ใช้วิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย
6. การดำเนินงานต้องยืดหยุ่น
7. ทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม
8. ทำงานพัฒนากับผู้นำท้องถิ่น
9. ทำงานพัฒนากับองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน
10. ใช้เจ้าหน้าที่วิชาการเฉพาะสาขา
11. ทำงานกับทุกคนในครอบครัว
12. การดำเนินงานควรกว้างขวางสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
13. ทำงานพัฒนากับชนทุกชั้นของสังคม
14. การพัฒนาต้องสอดคล้องกับนโยบายของชาติ
15. ทำงานพัฒนาโดยเข้าถึงตัวประชาชน
16. ทำงานพัฒนาตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

17. กิจกรรมพัฒนาการเริ่มจากกิจกรรมพัฒนาที่ง่ายไปหายาก
18. ทำงานพัฒนาด้วยความประหยัด
19. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรทั้งในและนอกชุมชน
20. ทำงานพัฒนาโดยผ่านกลุ่ม
21. มีการประเมินตลอดเวลา
22. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2534) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชนมีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำงาน เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน เพราะงานพัฒนาชุมชนมิใช่การให้เปล่าจากรัฐ แต่เป็นงานที่ทำโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลกับประชาชน นอกจากนี้ยังถือหลักการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ตัดสินใจวางแผนงาน การปฏิบัติการ และร่วมบำรุงรักษา

2. การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help)

การช่วยเหลือตนเองเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของแนวนโยบายการพัฒนาชนบทที่ยากจน ที่ต้องการปรับปรุงให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองมากขึ้น เช่น การเลือกโครงการประเภทประชาชนยากจนสามารถร่วมกันทำอย่างได้ผลและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โดยรัฐคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และจะช่วยเหลือประชาชนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. ความคิดริเริ่มของประชาชนเอง (Initiative)

ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชน นักพัฒนาต้องใช้วิธีการแห่งประชาธิปไตย คือจะทำอะไรต้องให้ประชาชนให้ความเห็นชอบ มิใช่เกิดจากคำสั่งโดยตรงหรือทางอ้อม นอกจากนั้น นักพัฒนาต้องหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษาให้ประชาชนเกิดความคิดและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล

4. ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs)

ในการทำงานต้องการให้ประชาชนและองค์กรของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกับความต้องการของประชาชนเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชนและจะช่วยดูแลต่อไป

5. การศึกษาภาคชีวิต (Life - Long Education)

งานพัฒนาชุมชนถือว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน การให้การศึกษ จึงต้องให้การศึกษอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมทั้งบุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน นักพัฒนาจึงต้องทำงานกับคนทุกเพศทุกวัย จนทำให้เกิดการพัฒนาสังคมของคน

จากหลักในการพัฒนาชุมชน อาจสรุปได้ว่า เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะของประชาชนในชุมชน ให้รู้จักตนเองและพึ่งตนเอง รู้จักเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และประสานงาน ตลอดจนช่วยเหลือบริการ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาความต้องการของประชาชน ช่วยกันคิดแก้ปัญหา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน

ตอนที่ 2 บทบาทโรงเรียนและครูในการพัฒนาชุมชน

ความสำคัญของโรงเรียนต่อชุมชน

โรงเรียนถือเป็นสถานศึกษาในท้องถิ่น ถือว่าเป็นองค์การของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดและเป็นของชุมชนมากที่สุด ความสำคัญของโรงเรียนต่อชุมชน และเป็นองค์กรที่ชุมชนให้ความไว้วางใจมาก เพราะมีหน้าที่ช่วยบุตรหลานของคนในชุมชนให้เจริญก้าวหน้า โรงเรียนจึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ บทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน มีหลายลักษณะ ดังนี้ คือ

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2533) กล่าวถึงบทบาทโรงเรียนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ใน 3 ลักษณะ

1. โรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน

1.1 เป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลงโรงเรียน ถือว่าเป็นที่รวมของบุคลากรที่ผ่านการศึกษอบรมในระดับที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่ควรแต่จะสอนให้แก่เยาวชนเท่านั้น แต่ควรที่จะพยายามคิดสิ่งใหม่ๆ ที่จะนำความเจริญมาสู่ชุมชนเสมอๆ

1.2 เป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน โรงเรียนถือเป็นแหล่งสุดท้ายของหน่วยงานทางราชการที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วครูในโรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชนอยู่ตลอดเวลา และการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับประชาชนจะเป็นไปในรูปของพระคุณมากกว่าการใช้อำนาจหน้าที่ ด้วยเหตุนี้สมาชิกของชุมชนจึงมีเคารพและเชื่อฟังครูในโรงเรียนมาก ดังนั้น หากทางราชการต้องการให้มีการนำการเปลี่ยนแปลงจึงมักใช้โรงเรียน หรือครูเป็นสื่อตลอดเวลาในฐานะที่เป็นตัวกลางหรือสื่อในการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชนนั้น

2. โรงเรียนในฐานะสถาบันฝึกวิชาชีพ

2.1 บทบาทตามที่กำหนดในหลักสูตร กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องสอนหรือฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในด้านวิชาชีพ โดยพิจารณาจากหลักสูตรแต่ละระดับ

2.2 บทบาทในการให้บริการชุมชน เป็นการช่วยให้บริการแก่คนนอกระบบโรงเรียน ซึ่งต่างจากบทบาทข้อแรก ที่เน้นเฉพาะคนที่อยู่ในระบบโรงเรียนเท่านั้น บทบาทประเภทนี้ควรจะต้องให้ความร่วมมือแก่ชุมชน โดยอาจทำร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ฝ่าย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน

3. โรงเรียนในฐานะเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน

3.1 ศูนย์รวมของข่าวสาร นอกจากจะให้ข่าวสาร หรือ ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองแก่นักเรียนหรือผู้เรียนในโรงเรียนแล้ว ควรเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย เช่น เปิดห้องสมุดให้กับชุมชนใช้ จัดที่อ่านหนังสือสำหรับชุมชนในโรงเรียน การออกข่าวสารของโรงเรียน

3.2 ศูนย์รวมเกี่ยวกับความรู้ด้านอาชีพ โรงเรียนมีบทบาทที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน โดยเปิดอบรมด้านอาชีพชั่วคราว ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่ในการประสานระหว่างความต้องการของชุมชนกับวิทยากรจากภายนอก

3.3 เป็นตัวอย่างการดำเนินงาน เช่น ในการทำการเกษตรกรรม โรงเรียนจะเป็นแหล่งสาธิต แหล่งดำเนินการอย่างดี โอกาสที่สมาชิกจะมาศึกษาจึงทำได้ไม่ยากนัก

3.4 เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรม ในการดำเนินงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีนั้น โรงเรียนควรมีบทบาทสำคัญไม่ว่าจะเป็น การประกวด การละเล่น การจัดงานประเพณี การกีฬา และ นันทนาการ

จากบทบาทดังกล่าวโรงเรียนสามารถปฏิบัติต่อชุมชนโดย

1. คิดสิ่งใหม่ๆ ที่นำความเจริญมาสู่ชุมชนเสมอๆ
2. เป็นตัวกลางหรือสื่อในการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน
3. ฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านวิชาชีพตามหลักสูตร
4. ให้การบริการแก่ชุมชน
5. ศูนย์รวมข่าวสาร ความเคลื่อนไหวแก่นักเรียนและสมาชิกในชุมชน
6. ประสานระหว่างความต้องการของชุมชนกับวิทยากรภายนอก
7. เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานต่างๆ
8. ศูนย์รวมการดำเนินงาน กิจกรรมทางวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของลูกหลานในชุมชนเนื่องจากชุมชนของไทยมี สถาบันหลักที่สำคัญอยู่ 3 สถาบัน ซึ่งได้แก่

1. สถาบันครอบครัว คือ บ้าน
2. สถาบันศาสนา คือ วัด (สำหรับชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ) หรือ มัสยิด (สำหรับชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม) หรือโบสถ์ (สำหรับชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์) เป็นต้น
3. สถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันในชุมชน ที่ชุมชนมีความรัก มีความผูกพัน และให้ความสำคัญต่อโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนของชุมชน และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน กระจายอยู่ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยเฉลี่ยประมาณ 2 หมู่บ้าน ต่อ 1 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) มีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาลูกหลานของชุมชนเป็นผู้มีความรู้ ความคิด มีทักษะในการทำงาน มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนเป็นกำลังในการพัฒนาท้องถิ่น ให้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ

ภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานทางราชการที่ตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

1. งานวิชาการ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดหาวัสดุสื่อการเรียนการสอน สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู การวัดผลประเมินผล และการประเมินคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน
2. งานบุคลากร ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ครู อาจารย์ คนงานภารโรง ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษา การจัดสวัสดิการให้บุคลากรอยู่ได้อย่างมีความสุข ตลอดจนการลงโทษหรือดำเนินการทางวินัยแก่บุคคลที่มีความผิดหรือปฏิบัติหน้าที่ด้อยประสิทธิภาพ
3. งานกิจการนักเรียน ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมการเรียนการสอนหรือเกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น การรับนักเรียนเข้าใหม่ การให้บริการด้านต่างๆแก่นักเรียน ตลอดจนการจำหน่ายนักเรียนออกจากโรงเรียน และติดตามดูแลความสำเร็จของนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน

4. งานธุรการ การเงิน พัสดุ ดำเนินการเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานการเงิน ของโรงเรียนทุกประเภท และการดำเนินงานเกี่ยวกับพัสดุของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

5. งานอาคารสถานที่ ดำเนินงานเกี่ยวกับการใช้ การบำรุงรักษา ตกแต่งอาคารเรียน อาคารประกอบ ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของโรงเรียน โดยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า และมีสภาพร่มรื่น สะอาด สวยงามอยู่เสมอ

6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงผู้ปกครอง นักเรียน วัตถุประสงค์ต่างๆของโรงเรียน ช่วยพัฒนาโรงเรียน และโรงเรียนได้ให้บริการแก่ชุมชน

ดังนั้นงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นหนึ่งใน 6 งาน ของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจากภารกิจดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครูในฐานะบุคลากรในโรงเรียนจึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น อาจพิจารณาจากกิจกรรมต่อไปนี้

- 1.1 การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงการปฏิบัติงานของโรงเรียน
- 1.2 การทำจุลสารหรือสิ่งตีพิมพ์เผยแพร่
- 1.3 การจัดป้ายประกาศ เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน
- 1.4 การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระที่เหมาะสม

2. การให้บริการแก่ชุมชน คือการให้บริการด้านต่างๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น การให้บริการทางวิชาการ การบริการด้านอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ การให้คำแนะนำ หรือ การปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถ และอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ ขอบข่ายที่โรงเรียนควรปฏิบัติมีหลายอย่าง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีของท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น ร่วมงานอื่นๆของท้องถิ่น หรือของบุคลากรตามวาระอันควร

4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น
 - การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันสำคัญอื่นๆของโรงเรียน
 - การเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน
 - ให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์
5. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น เช่น การให้ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่มและชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน การจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมศิษย์เก่า หรือสมาคมครูและผู้ปกครอง

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหนึ่งใน 6 กระทรวงหลักที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชนบท อันประกอบไปด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ (มนตรี กรรพุมมาลย์, 2540) โดยในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการนั้นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาชนบท โดยบทบาทครูที่มีต่อการพัฒนาชุมชนมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

1. บทบาทในการพัฒนาคน ด้วยการให้การศึกษเพื่อพัฒนาคนในชุมชน ด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า และส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพการสร้างค่านิยมและเจตคติ ตลอดจนการปรับปรุงวิถีชีวิตโดยทั่วไป
2. บทบาทในการพัฒนากลุ่มคน เพื่อให้รู้จักการดำรงชีวิตร่วมกันตามวิถีทางประชาธิปไตย การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มต่างๆในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกันได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด
3. บทบาทในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น องค์การยูเนสโก มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า มาร่วมดำเนินการ

4. บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพหลักได้ประสบผลสำเร็จ และมีอาชีพรองเพื่อเสริมรายได้ยามว่างจากงานประจำ รวมทั้งประสานงานและให้คำแนะนำในการจัดการ และการตลาดแก่ชุมชน

5. บทบาทในการพัฒนาด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โดยฟื้นฟูและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งปลูกฝังให้นักเรียนและประชาชนรู้คุณค่า รัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในประเพณี ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ตลอดจนมีแนวคิดที่ถูกต้องและ รู้จักเลือก และ พิจารณายอมรับสิ่งใหม่ที่ควรรับแล้วนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

6. บทบาทในการพัฒนาสุขภาพอนามัย และความเป็นอยู่ โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้พื้นฐานด้านสาธารณสุขมูลฐานปลูกฝังค่านิยมและสุขนิสัยแก่นักเรียนในทางปฏิบัติที่จะนำไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครองได้ จัดโครงการอาหารกลางวัน จัดบริการอนามัยในโรงเรียน ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาความสะอาดของชุมชน ในโอกาสสำคัญๆ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริการสถานที่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน

จากรายงานการศึกษาข้อมูลสำหรับการพัฒนาในอนาคตเรื่อง “ศักยภาพของสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในภูมิภาคต่างๆ” กล่าวถึงลักษณะงานพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

1. ร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ
2. การให้บริการแก่ชุมชน
3. การให้คำแนะนำ
4. การประสานกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ ฌรณคฤทธิ คักดาณรงค์ (2536) กล่าวว่า บทบาทครูในทศวรรษหน้าต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บทบาทครูต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะทางสังคม เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ครูต้องเป็นนักวางแผน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้กล่าวถึงบทบาทครูใน 2 ลักษณะ

1. บทบาทครูในอดีต ครูคือ ผู้สอน ผู้บอก และตัวแทนองค์ความรู้
2. บทบาทครูในปัจจุบัน และอนาคต

2.1 นักวางแผน โดยช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักวางแผนการเรียนและวางแผนชีวิตของตนเองอย่างเหมาะสม

2.2 นักจัดการ โดยใช้ความรู้ ความสามารถทางการจัดการ เพื่อจัดการทั้งในและนอกห้องเรียน

2.3 นักอำนวยความสะดวก โดยส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของนักเรียน

2.4 นักวิจัย โดยสามารถค้นคว้าหาความรู้ถึงกระบวนการที่จะทำให้นักเรียนเติบโตเต็มศักยภาพได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ขึ้นใหม่

2.5 นักสอน โดยเน้นการสอนในลักษณะของการชี้แนะกระบวนการ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2534) บทบาทครูที่มีต่อชุมชน ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีอาชีพใหม่ๆเกิดขึ้น เป็นผลจากกิจกรรมของโรงเรียนและสถานศึกษา
2. ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. ช่วยพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน
4. ให้บริการแก่ชุมชนให้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดของโรงเรียนได้
5. ให้บริการชุมชนให้ใช้สถานที่ในการจัดงานประเพณีต่างๆ

นอกจากนี้ จากเอกสารรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ศักยภาพของสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในภูมิภาคต่างๆ" นั้น ศักยภาพของบุคลากรโรงเรียนประถมในการพัฒนาชนบทนั้น พบว่าโรงเรียนกับชุมชนควรมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ สุขอนามัย ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระบุในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้ระบุแนวทางในการพัฒนาครู 6 ข้อ คือ

1. พัฒนาระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้ได้ผู้มีความรู้ ความถนัด ความตั้งใจจริง ในการเป็นครูมาเรียนและประกอบอาชีพครู

2. พัฒนาระบบการฝึกหัดครู การอบรม และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. จัดอัตรากำลังของหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ ให้เหมาะสมกับปริมาณงาน
5. พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของครูให้เหมาะสมกับอาชีพ พร้อมทั้งให้มีการกำหนดระเบียบและวิธีการ เพื่อยกฐานะอาชีพครู
6. จัดให้มีการดูแลคุณภาพมาตรฐาน และการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู จากแนวทางดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในส่วนของแนวทางที่ 3 นั้น ได้ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ครูจะต้องมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ประสานงาน

นอกจากนี้เอกสาร แผนพัฒนาคน สู่แผนพัฒนาครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) ระบุว่า ประเทศไทยจะต้องมีครูแบบใหม่ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกทางปัญญา กล่าวคือ สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถจัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทายคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งครูเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้เรียน และคนในชุมชนโดยส่วนรวม จากเอกสารแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครูนี้ ครูจึงมีบทบาทในฐานะเป็นผู้บุกเบิกทางปัญญา หรือนำทางความคิด และ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ระบุในเอกสาร “โลกนอกห้องเรียน” นั้นครูมีบทบาทในการศึกษาทำความเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ในชุมชน เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม บทบาทในการติดต่อประสานงาน กับบุคคลต่างๆ ในชุมชนและนอกชุมชน เช่น เชิญผู้รู้ในชุมชนร่วมศึกษาสภาพทางกายภาพร่วมกัน

จากบทบาทดังกล่าวกรอบบทบาทครูในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. บทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน กล่าวคือ เป็นผู้นำทางความคิด และการปฏิบัติตนแก่ชุมชน มีลักษณะดังนี้

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (2531) ลักษณะผู้นำทางความคิด

1. ช่วยกระตุ้น ริเริ่ม ชี้นำ และสร้างความสนใจแก่สมาชิกในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ

2. ช่วยวางโครงการและนำโครงสร้างระบบการทำงาน

3. ช่วยทำความเข้าใจในข้อที่ไม่กระจ่างแก่สมาชิก

4. ช่วยเหลือให้ลดการโต้เถียงที่ไม่จำเป็น

ศิริวัฒน์ นิจนตร (2528) การเป็นผู้นำชุมชน หมายถึง กระตุ้น สนับสนุนให้ประชาชนยอมรับโครงการใหม่ๆ การวางแผนกำหนดโครงการใหม่ การดำเนินชีวิตและการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์โลกปัจจุบัน

กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) เอกสารชุดส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษา ระบุถึงบทบาทครูในการเป็นผู้นำ คือ สามารถให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ต้องมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ระบุว่า ประเทศไทยจะต้องมีรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกทางปัญญา กล่าวคือ สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถจัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทายคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งครูเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้เรียนและคนในชุมชน โดยส่วนรวมครูจึงมีบทบาทในฐานะเป็น

ทั้งผู้นำทางปัญญาทางความคิด เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ ปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปตลอดเวลา

2. บทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน กล่าวคือ เป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิกในชุมชนและบุคคลนอกชุมชน ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. ประสานงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่มีความรู้เฉพาะด้านเพื่อมาให้ความรู้แก่ชุมชน

(สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

โกสินทร์ ริงสยาพันธ์ (2531) กล่าวถึงบทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน ประกอบด้วย การประสานความคิด ความเข้าใจ เป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิก เป็นผู้คอยช่วยเหลือติดต่อกับบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2533) กล่าวถึงโรงเรียนมีบทบาทเป็น ศูนย์รวมของข่าวสาร นอกจากจะให้ข่าวสาร หรือ ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองแก่นักเรียนหรือผู้เรียนในโรงเรียนแล้ว ควรเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย เช่น เปิดห้องสมุดให้กับชุมชนใช้ จัดที่อ่านหนังสือสำหรับชุมชนในโรงเรียน การออกข่าวสารของโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนจะทำหน้าที่ในการประสานระหว่างความต้องการของชุมชนกับวิทยาการจากภายนอก ครูในฐานะบุคลากรในโรงเรียนจึงมีบทบาทในการชี้แจงข่าวสาร และประสานความต้องการดังกล่าว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ระบุในขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในข้อ 5 การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น กล่าวคือ ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

3. บทบาทในการเป็นผู้ให้บริการ คือ การอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่นำมาซึ่งการพัฒนาชุมชน มีลักษณะดังนี้

การให้บริการ

1. การให้บริการยืมอุปกรณ์กีฬา โต๊ะเก้าอี้

2. การให้บริการด้านความรู้เพื่อเผยแพร่แก่ชาวบ้านโดยแจกให้นักเรียนเพื่อนำไปให้ผู้ปกครองอีกต่อหนึ่ง เช่น จัดทำแผนพับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

นอกจากนี้ สุพล วังสินธ์ (2534) กล่าวถึงการให้บริการนั้น ประกอบด้วย การให้บริการด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์ บุคลากรแก่ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538) กล่าวถึงบทบาทโรงเรียน และครูในส่วนของ การให้บริการ ดังนี้

1. จัดบริการแนะนำให้ความรู้ สาธิตและสอนวิชาชีพบางอย่างที่เป็นที่ต้องการของประชาชนครั้งคราว

2. ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้บริการที่โรงเรียนมีอยู่ โดยปรับปรุงโรงเรียนให้มีห้องสมุด มีหนังสือที่มีคุณภาพเหมาะสมกับเหตุการณ์

3. จัดบริการด้านอนามัย โดยให้มีห้องอนามัยเป็นสัดส่วน

4. จัดบริการสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เครื่องมือการเกษตร เครื่องขยายเสียง

5. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้อาคารสถานที่ สนาม โต๊ะ ห้องประชุม รวมทั้งใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีสำคัญทางศาสนา งานมงคลต่างๆ

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2534) บทบาทครูที่มีต่อการให้บริการชุมชน ดังนี้ คือ

1. ให้บริการแก่ชุมชนให้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดของโรงเรียนได้
2. ให้บริการชุมชนให้ใช้สถานที่ในการจัดงานประเพณีต่างๆ

การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่นำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนนั้น ซึ่งจากบทบาทครูที่มีต่อชุมชนที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538) ได้ระบุไว้ นั้น ครอบคลุมการพัฒนา 6 ด้าน

1. พัฒนาคนให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า
2. พัฒนากลุ่มคนให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกันได้
3. พัฒนาสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาเศรษฐกิจ
5. พัฒนาประเพณี วัฒนธรรม
6. พัฒนาสุขอนามัยและความเป็นอยู่

4. บทบาทในการเป็นนักนวัตกรรม กล่าวคือ การนำเสนอในสิ่งใหม่ๆ แก่นักเรียนและชุมชน มีหลายลักษณะดังนี้

เอกสารแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการพัฒนา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2538) ได้กล่าวถึงบทบาทครูต้องเป็นผู้แสวงหานวัตกรรม กล่าวคือ ลงมือศึกษาวิธีการใหม่ๆจากเอกสาร คู่มือ เพื่อนำมาใช้ปรับสอนกับวิธีเดิมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) กล่าวว่า บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของครูคือ การศึกษาหาวิธีสอนใหม่ๆ มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่เสมอ

ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน (2533) โรงเรียนไม่ควรแต่จะสอนให้แก่เยาวชนเท่านั้น แต่ควรที่จะพยายามคิดสิ่งใหม่ๆ ที่จะนำความเจริญมาสู่ชุมชนเสมอๆ

จากเอกสาร แผนพัฒนาคน สู่แผนพัฒนาครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) ระบุว่า ประเทศไทยจะต้องมีครูแบบใหม่ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกทางปัญญา กล่าวคือ สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถจัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทายคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน

5. บทบาทในการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน กล่าวคือ การเป็นที่ปรึกษา และ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับชุมชน มีลักษณะดังนี้

การเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชน ชีรวัดน์ นิจนตร (2528) กล่าวว่า การเป็นที่ปรึกษา เป็นการให้คำแนะนำแก่สมาชิกในชุมชนในปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งจากบทบาทครูที่มีต่อชุมชนที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538) ได้ระบุไว้ นั้น ครอบคลุมการพัฒนา 6 ด้าน

1. พัฒนาคนให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า
2. พัฒนากลุ่มคนให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกันได้
3. พัฒนาสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาเศรษฐกิจ
5. พัฒนาประเพณี วัฒนธรรม
6. พัฒนาสุขอนามัยและความเป็นอยู่

การแก้ปัญหาชุมชนจึงต้องให้ครอบคลุมในทุกๆด้านข้างต้น

จากขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ในส่วนของการร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งสามารถปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ

1. การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีของท้องถิ่น
2. การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น
3. การร่วมงานต่างๆของท้องถิ่น หรือ การร่วมงานของบุคคลในท้องถิ่น

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (2534) บทบาทครูที่มีต่อการแก้ปัญหาชุมชน ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีอาชีพใหม่ๆเกิดขึ้น เป็นผลจากกิจกรรมของโรงเรียนและสถานศึกษา
2. ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. ช่วยพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค)

3.1 ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชน (2539) ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลในระดับหมู่บ้านที่แสดงถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน รวมทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย ระดับความรู้การศึกษาของคนในชุมชนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่ามีระดับการพัฒนาเรื่องต่างๆตามเครื่องชี้วัดอยู่ในระดับใด

1. ปี 2525 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มอบให้กรมการพัฒนาชุมชนจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ในพื้นที่เป้าหมาย 38 จังหวัด จำนวน 12,586 หมู่บ้าน
2. ปี 2527 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มอบให้กรมการพัฒนาชุมชนจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ในพื้นที่เป้าหมาย 12,586 หมู่บ้าน และคณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เห็นชอบให้กรมการพัฒนาชุมชน จัดเก็บข้อมูลนอกพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย 42,246 หมู่บ้าน รวม 54,832 หมู่บ้าน
3. ปี 2529 ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศปช) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช) ขอความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทยในฐานะผู้รับผิดชอบงานของคณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการทดสอบแบบสอบถาม และจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ จำนวน 54,869 หมู่บ้าน
4. ปี 2530 คณะรัฐมนตรีมีมติในวันที่ 22 กันยายน 2530 เห็นชอบให้มีการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ผนวก จปฐ เป็นประจำทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นไป
5. ปี 2531 ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขอความร่วมมือกระทรวงมหาดไทย มอบให้กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการทดสอบแบบสอบถาม และจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ผนวก จปฐ. ทุกหมู่บ้าน จำนวน 56,348 หมู่บ้าน
6. ปี 2533 กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการประสานงานจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ผนวก จปฐ. ทุกหมู่บ้าน ตามมติคณะรัฐมนตรี จำนวน 58,057 หมู่บ้าน
7. ปี 2535 ดำเนินการปรับปรุงเครื่องชี้วัด กชช.2ค ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และกรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการประสานงานการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค ทุกหมู่บ้าน จำนวน 59,640 หมู่บ้าน

หลักการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค

1. ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ที่ทำให้สามารถรู้สภาพปัญหาของหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปวางแผนแก้ไขปัญหาให้แก่หมู่บ้าน ตำบล ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่ม/องค์กรประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถ้าหากจัดเก็บข้อมูลไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ก็จะมีผลทำให้การแก้ไขปัญหามิตรงกับความต้องการของประชาชน ดังนั้น คปต. และผู้นำท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องพิถีพิถันในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนคนไทยทุกคน

2. ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลที่ต้องการดำเนินการจัดการเก็บทุก 2 ปี ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยการสัมภาษณ์จากผู้นำท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาตำบลประจำปีแผนพัฒนาตำบล 5 ปี แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด

วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค

1. เพื่อใช้ข้อมูล กชช.2ค เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านทั่วประเทศ สำหรับการวางแผน การกำหนดนโยบาย และเป็นข้อมูลประเมินผลการพัฒนาโดยส่วนรวม

2. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูล กชช.2ค ในการวางแผนการติดตามและประเมินผลการพัฒนาชนบท

3. เพื่อใช้ข้อมูล กชช.2ค ในการจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาของแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล

3.2 เครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน

เครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) มี 6 กลุ่ม 37 ตัวชี้วัด (กรมการพัฒนาชุมชน, 2540)

1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน มี 7 ตัวชี้วัด คือ

1.1 เอกสารสิทธิ์

1.2 การมีไฟฟ้า

1.3 การคมนาคม

1.4 การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน

1.5 แหล่งน้ำใช้สอย และเชื้อเพลิง

- 1.6 สัตว์ใช้งาน
- 1.7 สิทธิในที่ดิน
- 2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ มี 9 ตัวชี้วัด
 - 2.1 การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ
 - 2.2 อัตราค่าจ้าง
 - 2.3 ผลผลิตจากการทำนา
 - 2.4 ผลผลิตจากการทำไร่
 - 2.5 การประกอบอาชีพอื่นๆ
 - 2.6 การอพยพหางานทำ
 - 2.7 การรวมตัวของเกษตรกร
 - 2.8 การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต
 - 2.9 การทำการเกษตรฤดูแล้ง
- 3) กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย มี 7 ตัวชี้วัด คือ
 - 3.1 การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน
 - 3.2 การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล
 - 3.3 สุขลักษณะในหมู่บ้าน
 - 3.4 สุขภาพและอนามัย
 - 3.5 น้ำหนักเด็กแรกเกิด
 - 3.6 สารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี
 - 3.7 การวางแผนครอบครัว
- 4) กลุ่มแหล่งน้ำ มี 4 ตัวชี้วัด คือ
 - 4.1 น้ำสะอาดสำหรับดื่ม
 - 4.2 แหล่งน้ำกิน
 - 4.3 น้ำใช้
 - 4.4 น้ำเพื่อการเกษตร
- 5) กลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม มี 7 ตัวชี้วัด คือ
 - 5.1 ระดับการศึกษาของประชาชน
 - 5.2 อัตราการเรียนต่อของประชาชน
 - 5.3 การให้ความรู้ของรัฐ

- 5.4 การให้ความรู้ด้านคุณภาพของชีวิต
 - 5.5 สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน
 - 5.6 สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล
 - 5.7 กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา
- 6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มี 3 ตัวชี้วัด คือ
- 6.1 ป่าไม้
 - 6.2 ดิน
 - 6.3 น้ำ

3.3 การจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน

การจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน ได้ใช้ตัวชี้วัดซึ่งมี 6 กลุ่ม 37 ตัวชี้วัด เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล และเปรียบเทียบกับเกณฑ์การชี้วัดแล้ว ทำให้ทราบว่าในแต่ละตัวชี้วัดอยู่ในระดับใด ซึ่งมีทั้งหมด 3 ระดับ ดังนี้ คือ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2540)

ถ้าได้คะแนน 1 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นอยู่ในระดับมีปัญหา (ต่ำกว่าเกณฑ์)

ถ้าได้คะแนน 2 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นอยู่ในระดับปานกลาง (อยู่ในเกณฑ์)

ถ้าได้คะแนน 3 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นอยู่ในระดับดี คือไม่มีปัญหา (สูงกว่าเกณฑ์)

จากคะแนนที่ได้จะไปสู่การจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านว่าเป็นหมู่บ้านระดับใด ทั้งนี้ โดยการใช้ตัวชี้วัดที่ได้คะแนน 1 คะแนน เป็นหลักในการพิจารณาดังนี้

ถ้าได้ 1 คะแนน 11 - 37 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ล่าช้า)

ถ้าได้ 1 คะแนน 6 - 10 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (ปานกลาง)

ถ้าได้ 1 คะแนน 0 - 5 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (ก้าวหน้า)

จังหวัดในเขตการศึกษา 11 มีจำนวนหมู่บ้านแยกตามระดับการพัฒนาหมู่บ้าน ได้ดังนี้ ตารางที่ 1 จำนวนหมู่บ้านของจังหวัดในเขตการศึกษา 11 (กรมการพัฒนาชุมชน, 2538)

จังหวัด	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 1	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 3
ชัยภูมิ	307	646	235
นครราชสีมา	491	1,163	640
บุรีรัมย์	722	1,211	247
สุรินทร์	347	1,167	355
ศรีสะเกษ	538	1,161	337

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สะอาด พงอินทร์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ตามการรับรู้ของครูและผู้บริหารการศึกษาในเขตการศึกษา 8” กลุ่มตัวอย่างเป็นครูและผู้บริหารการศึกษาจำนวน 386 คน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของครูและผู้บริหารการศึกษาต่อบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาชุมชนของครู พบว่า ครูและผู้บริหารการศึกษารับรู้ว่ามี การปฏิบัติจริงในการพัฒนาชุมชนทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการคาดหวังที่จะให้ครูปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านปัญหาและอุปสรรคครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูเรียงตามลำดับความสำคัญมากไปน้อย ดังนี้

1. ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพของประชาชน
2. ความยากจนของประชาชน
3. เงินงบประมาณที่ใช้สนับสนุนโครงการมีน้อยไม่เพียงพอในการดำเนินงาน
4. ขาดบุคลากรด้านอาชีพต่างๆที่จะให้ความรู้แก่ประชาชน
5. ความแตกต่างในการรู้หนังสือของประชาชน
6. ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนพบว่า

1. ต้องการให้ส่งเสริมอาชีพให้เหมาะสมกับท้องถิ่นให้กับประชาชนและจัดการศึกษาเพื่อ ให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้

2. ต้องการให้จัดสัมมนา อบรมครูทุกระดับ รวมทั้งให้ปรับปรุงสวัสดิการของครู
3. ต้องการให้มีการพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆที่

เกี่ยวข้อง

4. ต้องการให้มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ต้องการให้การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านให้เดินทางได้สะดวก และปรับปรุงระบบชลประทานในหมู่บ้าน โดยการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้บริโภคและทำการเกษตร

6. ต้องการให้จัดสรรงบประมาณลงในพื้นที่ยากจนให้มากขึ้น และให้งบประมาณอย่าง

ต่อเนื่อง

ในปีเดียวกัน ศิริพร เนติบัณฑิต (2527) ได้ศึกษา “ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาต่อบทบาทของตนในกิจกรรมของชุมชน” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนในระดับประถมศึกษาจำนวน 250 คน พบว่าความคิดเห็นของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนด้านต่างๆ มีปัญหาขาดแคลนน้ำ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยลง ขาดความรู้ความเข้าใจในการระงับรักษาสุขภาพ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีน้อย และพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการที่มีบทบาทต่อกิจกรรมของชุมชนด้านตัวครูคือ การที่ครูไม่มีเวลา

ศิริณา กระสาททอง (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับรู้บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11” กลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษาในและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน เขตการศึกษา 11 จำนวน 399 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนที่เป็นปัญหาระดับมากมี 4 ข้อ เรียงตามลำดับ คือ

(1) ขาดงบประมาณที่จะใช้สนับสนุนโครงการออกไปพัฒนาชนบท และขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนในการฝึกอบรมของชุมชน

(2) ประชาชนมีรายได้ต่ำ

(3) การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนไม่เหมาะสม

(4) ท้องถิ่นขาดแคลนทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ที่ดินเหมาะสมกับการเกษตร ป่าไม้

ส่วนปัญหาระดับปานกลางมี 7 ข้อ เรียงตามลำดับ คือ

(1) ประชาชนในชุมชนมีระดับความรู้แตกต่างกัน

(2) เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก

(3) การขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนา

ชุมชน

(4) ประชาชนไม่สนใจต่อการบริการของโรงเรียน

(5) ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน

(6) การขาดการประสานงานของหน่วยราชการในการประสานแผน ประสานกิจกรรม และเวลาในการพัฒนาชุมชน

(7) ครูขาดความรู้ความสามารถที่จะให้บริการแก่ชุมชน

ในปี 2532 จาตุรงค์ เสนแดง ได้ทำวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทในการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนมีบทบาทมากในทุกกิจกรรม ส่วนของปัญหาและอุปสรรค พบว่าโรงเรียนมีปัญหาน้อย

ในปี 2533 โทม นฤตอ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและคณะกรรมการหมู่บ้านในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษารวมทุกด้าน ครูและคณะกรรมการหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น รับรู้ว่าคุณปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
2. ครูกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้คะแนนการรับรู้ต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูรวมทุกด้านแตกต่างกัน โดยที่คณะกรรมการหมู่บ้านรับรู้ว่าคุณมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากกว่าที่ครูรับรู้บทบาทของตนเอง
3. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา รวมทุกด้าน ตามการรับรู้ของครูและกรรมการหมู่บ้านในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น อยู่ในระดับน้อย
4. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ของครูโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น คือ ควรมีการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมในท้องถิ่น ควรจัดอบรมสัมมนาครูในด้านการพัฒนาชุมชน รวมทั้งปรับปรุงสวัสดิการของครู ควรมีการปรับปรุงระบบชลประทานในหมู่บ้าน และรัฐควรจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้นและต่อเนื่อง

ปี 2534 เอกสิทธิ์ สกุลแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม” ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงาน

ปี 2535 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ศักยภาพของสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในภูมิภาคต่างๆ" พบข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา คือ

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษาส่วนหนึ่งไม่ใช่คนในพื้นที่ และไม่ได้พักอยู่ในพื้นที่นั้น จึงมีเวลาในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นไม่มากนัก
2. ครูโรงเรียนประถมมีความรู้ด้านวิชาชีพที่จะนำไปแนะนำชาวบ้านไม่มากนัก
3. โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีงบประมาณจำกัด ไม่สามารถรับภาระเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นได้มากนัก

เชษฐา เสาทอง (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์" พบว่า ส่วนของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมีการจัดประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์ บริการอาคารสถานที่ ผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ปัญหาที่พบ ได้แก่ การขาดงบประมาณดำเนินกิจกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) รายงานผลการสัมมนา ผู้รับผิดชอบโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในระดับโรงเรียน กล่าวคือ

- โรงเรียนได้รับงบประมาณจำกัด
- การจัดสรรงบประมาณล่าช้า ไม่ตรงตามที่โรงเรียนต้องการ
- การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยๆ ทำให้ขาดการต่อเนื่องในการดำเนินงาน
- ผู้บริหารและครูบางโรงเรียนขาดความรู้ในบทบาทและภารกิจของตน

รวมทั้งขวัญกำลังใจ

- ขาดวิทยากรให้ความรู้
- สภาพโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา
- กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการดำเนินโครงการต่างๆ
- ขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- โรงเรียนมีบุคลากรจำกัด

รายงานประจำปี 2539 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) พบ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญ กล่าวคือ

ปัญหาด้านงบประมาณรายจ่ายประจำปี พบว่า งบประมาณส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่าย ประจำ ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าสาธารณูปโภค ค่าตอบแทน ค่าวัสดุใช้สอย ประมาณ 85% คงเหลืองบประมาณสำหรับการลงทุนและพัฒนาน้อยมาก ประมาณ 15% เท่านั้นเอง

ค.ศ.1988 ปราโมทย์ เบญจกาญจน์ (1988) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ในการบริการชุมชนของวิทยาลัยชุมชน ในรัฐอิลลินอยส์ได้” โดยใช้แบบสอบถามเป็น เครื่องมือ ประชากรได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าภาควิชาแต่ละคณะ และตัวแทนจากชุมชน ผลการ ศึกษาด้านปัญหาหลักของการบริการชุมชน คือ การขาดแคลนงบประมาณ และขาดแคลน บุคลากรที่อุทิศตนเพื่องานบริการชุมชนอย่างแท้จริง

Suleiman, Mahmond; - Rock. (ค.ศ.1996) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นั้นบทบาทครูมีความสำคัญ โดยครูต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้ความกระจ่างแก่นักเรียน ส่งเสริม กิจกรรม ศึกษาค้นคว้าทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งหาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ครูไม่เพียงมีบทบาทในการสอนใน โรงเรียนเท่านั้น ยังมีบทบาทต่อชุมชนอีกด้วย กล่าวคือ จะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน ครูจึงเป็นทั้งผู้นำชุมชน ผู้ประสานงาน ผู้ให้บริการ เป็นนักรณรงค์ รวมทั้งแก้ปัญหาของชุมชนด้วย เมื่อพิจารณาจาก ผลงานวิจัยในด้านการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาและ อุปสรรคหลายประการ เช่น ปัญหาด้านงบประมาณ เวลา การปรับตัว การขาดแคลนทรัพยากร เป็นต้น